

SOFIA DOBRA

Cartea mea de gramatică

7

art
educațional

Cuprins

UNITATEA 1 • Enunțul

Tipuri de enunțuri	6
Fraza	9
Conjunția	12
RECAPITULARE	16
EVALUARE	18

UNITATEA 2 • Vocabularul

Derivarea	20
Compunerea. Familia lexicală	25
Sensul cuvintelor. Categoriile semantice	31
Pleonasmul	42
Paronimele și confuziile paronimice	45
Îmbinări libere de cuvinte. Locuțiuni	49
Limbă vorbită și scrisă. Termeni științifici. Limbaj popular. Variație regională a limbii	51
RECAPITULARE	54
EVALUARE	56

UNITATEA 3 • Fonetica

Sunete și litere (actualizare)	58
Accentul	62
RECAPITULARE	64
EVALUARE	66

UNITATEA 4 • Verbul

Tipurile de verbe	68
Modurile și timpurile verbului	73
Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul	78
Forme verbale nepersonale: gerunziul și supinul	83
Possibilități combinatorii ale verbului	86
Circumstanțialul de cauză	89
Circumstanțialul de scop	91
RECAPITULARE	94
EVALUARE	96

UNITATEA 5 • Substantivul

Substantivul	98
Prepoziția	103
Possibilități combinatorii ale substantivului	107
RECAPITULARE	110
EVALUARE	112

UNITATEA 6 • Adjectivul

Adjectivul	114
Possibilități combinatorii ale adjectivului	119
RECAPITULARE	122
EVALUARE	124

UNITATEA 7 • Pronumele

Pronumele personal. Pronumele personal de politețe. Pronumele reflexiv	126
Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	131
Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	135
Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât	139
Pronumele și adjectivul pronominal interogativ	142
Pronumele și adjectivul pronominal relativ	145
Pronumele și adjectivul pronominal negativ	148
Adjectivul pronominal de întărire	150
Possibilități combinatorii ale pronumelui și ale adjectivului pronominal	152
RECAPITULARE	154
EVALUARE	156

UNITATEA 8 • Numeralul

Numeralul	158
Possibilități combinatorii ale numeralului	161
RECAPITULARE	164
EVALUARE	166

UNITATEA 9 • Părțile de vorbire neflexibile

Adverbul	168
Interjecția	173
RECAPITULARE	178
EVALUARE	180

UNITATEA 10 • Sintaxa propoziției

Predicatul și subiectul	182
Atributul, complementul, circumstanțialul	186
RECAPITULARE	190
EVALUARE	192
Recapitulare finală	193

Unitatea 1

Enunțul

În procesul comunicării, cuvintele se îmbină în enunțuri simple și acestea, la rândul lor, în enunțuri complexe, stabilind între ele diferite relații sintactice. Uneori, aceste relații se obțin printr-o simplă alăturare a cuvintelor sau a propozițiilor. Însă de cele mai multe ori relațiile sintactice sunt marcate de conectori, adică de anumite cuvinte cu rol de a lega părțile de propoziție sau propozițiile între ele.

- Tipuri de enunțuri
- Fraza
- Conjuncția
 - Recapitulare
 - Evaluare (teste)

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. folosirea structurilor morfosintactice ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe
- 4.2. exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba română standard

Unitatea 1 Tipuri de enunțuri

Observ și învață!

Enunțul este o unitate de comunicare cu înțeles deplin și construită, ca prim model, în jurul unui predicat. Un enunț este cuprins între două pauze, marcate în scris prin semne de punctuație.

ex. 1, 2

Din punct de vedere sintactic, enunțul este:

- **simplic**, când este o propoziție;
- **complex**, când este alcătuit din două sau mai multe propoziții.

Propoziția este comunicarea cu un singur predicat.

ex. 3

Propoziția este:

- **simplică**, când este alcătuită din predicat și subiect;
- **dezvoltată**, când este alcătuită din subiect, predicat și, cel puțin, o altă parte de propoziție.

ex. 4

După aspectul predicatului, propoziția este:

- **afirmativă** (*El scrie.*);
- **negativă** (*El nu scrie.*).

ex. 5

Enunțul poate fi:

- **structurat** în jurul unui predicat;
- **nestructurat**, când este o secvență lexicală prin care se transmite o informație privitoare la ceva din realitate (*Câinele!* înseamnă *Uite câinele!*, *Fii atent la câine!*)

ex. 6

Enunțul

1 Indică numărul de enunțuri din textul de mai jos, în dreptunghiul dat.

- Ah, a sosit iar toamna!
- De ce regreti? Toamna e foarte frumoasă... De ce ai spus asta?!
- Sunt departe de bunici. Nu mai respir aer curat de munte.
- Mergi în parc! E aer curat ca la bunicii tăi. Greu te mulțumește cineva!

2 După ce parte de propoziție ai stabilit numărul de enunțuri la exercițiul 1? Ce se afla înainte și după un enunț?

3 Menționează ce fel de enunțuri sunt cele de la exercițiul 1: simple sau complexe. Motivează-ți răspunsul.

Propoziția

4 Bifează caseta corespunzătoare felului propozițiilor de mai jos, după alcătuire.

	Propoziție simplă	Propoziție dezvoltată
• Toamna e foarte frumoasă.	☐	☐
• Sunt departe de bunici.	☐	☐
• Mergi în parc!	☐	☐
• Nu mai visa!	☐	☐
• Băieților, ascultați!	☐	☐

5 Subliniază propoziția negativă care apare în textul de la exercițiul 1.

6 Explică dacă este enunț fiecare exemplu de mai jos.

- a. Fii atent la mașină! b. Mașina!

Tipuri de enunț după scopul comunicării

7 Clasifică, în tabelul dat, enunțurile de mai jos.

- a. E aer curat la bunicii tăi. b. Mergi în parc! c. De ce regreti? d. Greu te mulțumește cineva! e. Unde se ține clubul de lectură? f. Udă florile! g. Ce ploaie a început! h. Vântul bate ușor.

Enunțuri			
asertive	interogative	imperative	exclamative

8 Răspunde la întrebările date. Precizează la care întrebări nu poți răspunde doar cu *da* sau *nu*. Cum explici această situație?

- Ai întârziat azi la cursuri?
- Ce ai cumpărat de la librărie?
- Mergi la film sau la teatru?

Punctuația finală a enunțului

9 Precizează ce semne de punctuație se află la sfârșitul enunțurilor de la exercițiul 1, menționând pentru ce tip de enunț s-au folosit.

Dificultăți

Termenul de enunț simplu este mai extins decât cel de propoziție, pentru că include și enunțul nestructurat, care nu are predicat și care din punct de vedere sintactic nu este propoziție organizată în jurul unui predicat.

Enunțurile interogative pot fi:

- **totale**, când cer un răspuns de tipul *da* sau *nu*; acestea au o intonație ascendentă: *Mai plouă?*
- **parțiale**, când nu pot primi un răspuns de tipul *da* sau *nu*, fiindcă se cere identificarea unui constituent al enunțului; au o intonație descendentă: *Ce revistă citești?*
- **alternative**, când se solicită o alegere între două sau mai multe elemente; acestea au intonație ascendent-descendentă: *Vii sau pleci?*

Există enunțuri asertive care se pot exprima prin construcții interogative: *I-am spus să-și termine tema. Crezi c-a terminat-o?* În acest caz, al doilea enunț are, de fapt, sens asertiv: *Nu a terminat tema.*

La sfârșitul unui enunț imperativ, se poate pune punct când acesta este rostit pe un ton neutru, ce atenuează caracterul autoritar, așa cum se întâmplă în instrucțiunile de folosire a diferitelor aparate, în rețete etc. Prezența adverbului *nu* într-o propoziție nu înseamnă obligatoriu că este negativă, întrucât se pot nega și alte părți de propoziție, în afara predicatului: *Și-a luat un rucsac nu foarte frumos.*

După scopul comunicării, enunțurile sunt:

- **asertive** (sau declarative), când vorbitorul dă o informație despre o stare de lucruri (*Am întârziat.*);
- **interogative**, când vorbitorul cere o informație despre o stare de lucruri (*Ai întârziat?*);
- **imperative**, când vorbitorul exprimă un ordin, o cerere, o rugămintă, un îndemn, o interdicție etc. (*Nu întârzia!*);
- **exclamative**, când vorbitorul exprimă o stare afectivă legată de un aspect din realitate (*Cât ai întârziat!*).

ex. 7,8

La sfârșitul enunțului se pune:

- **punct** pentru enunț asertiv;
- **semnul întrebării** pentru enunț interogativ;
- **semnul exclamării** pentru enunț imperativ sau exclamativ;
- **puncte de suspensie** pentru enunț asertiv întrerupt, fiindcă vorbitorul consideră că restul este ușor de înțeles de către ascultător;
- **semnul întrebării și semnul exclamării** pentru enunțurile interogative care sunt și exclamative.

ex. 9

Exersezi

1 Bifează caseta corespunzătoare felului enunțurilor date.

	Enunț asertiv	Enunț interogativ	Enunț imperativ
• Mi-am luat o tabletă.	☐	☐	☐
• Ieșiți afară în pauză!	☐	☐	☐
• Cât costă acest telefon?	☐	☐	☐
• Termină mai repede tema!	☐	☐	☐
• Doresc un monociclu electric.	☐	☐	☐
• Ai un pix cu pastă roșie?	☐	☐	☐

2 Încercuiește cu albastru litera enunțurilor exclamative și cu roșu litera enunțurilor imperative.

- a. Scrieți cu atenție!
 b. Ce penar simpatic ai!
 c. Tare am obosit!
 d. O, cât de rece e!
 e. Du câinelui mâncarea!
 f. Spală-te pe mâini!

3 Taie propoziția intrusă.

a. Frunzele și iarba au îngălbenit. b. Pisica este neagră, grasă, blândă și iubitoare. c. N-aș mai citi. d. Andrei, stai! e. L-am întrebat. f. Mariana este harnică și curioasă.

4 Clasifică propozițiile de mai jos, scriind literele acestora în tabelul dat.

a. Scriu o compunere. b. Nu mănânc înghețată. c. Rochia nu este frumoasă. d. Am un sticlou mic. e. Ana nu poartă ochelari. f. Ploaia este rece.

Propoziții afirmative	Propoziții negative

5 Transformă enunțurile asertive date în enunțuri interogative.

a. Școala a început săptămâna trecută. b. Mi-am cumpărat un atlas nou. c. Este ora paisprezece și 50 de minute. d. Particip la olimpiada de limba română. e. Cel mai bun prieten al meu este Mihai. f. Merg la Muzeul „Grigore Antipa“.

6 Schimbă enunțurile exclamative date în enunțuri asertive.

a. Cât de frumos vorbești! b. Of, nu-mi dă rezultatul corect la problemă! c. Cum mai râde Irina! d. Nu accept asemenea scuze! e. Împrumută-mi și mie un creion! f. Bine a mai răspuns azi Maria!

7 Precizează felul enunțurilor din reclama dată, după scopul comunicării.

Cumpără un rucsac de școală util, ușor, frumos și ieftin!

- Tare mult ai vrea un troler!
Îi atașezi cu o șurubelniță roțile din dotare.
- Vrei altceva?
Îl poți căra pe umăr.
- Nu e personalizat?
Alege un desen dintre cele 40 propuse de firmă! Ți-l aplicăm pe rucsac în magazin.

Rucsacul **Aventura** este cea mai bună alegere.

Test flash

1. Precizează felul enunțurilor date, după scopul comunicării.

- a. Ies la joacă. c. Ce greu e rucsacul! e. Ce pictezi?
 b. Ați terminat? d. Ajut-o pe mama! f. Bine dansează!

6 p.

2. Menționează felul propozițiilor de mai jos, după alcătuire.

- a. N-am mai plecat. b. Privește-! c. Merele, perele, prunele sunt dulci, zemoase și hrănitoare.

3 p..

Din oficiu: 1 p.

Ce este fraza

1 Subliniază predicatele din enunțul complex de mai jos. Scrie prescurtat deasupra predicatului felul acestuia: PV (predicat verbal) și PN (predicat nominal).

Păsările călătoare au plecat în țările calde, oamenii au cules recolta, castanii de pe stradă au îngălbenit, ploile sunt mai dese, vântul bate mai puternic, vremea este mai rece.

2 Desparte enunțul complex de la exercițiul precedent în propoziții, după modelul de mai jos.

Îmi ^{PV}iau umbrela,^{1/} ^{PV}ies în stradă,^{2/} ^{PV}nu mai aștept autobuzul,^{3/} ^{PV}merg repede prin ploaie,^{4/} ^{PV}ajung la școală în momentul intrării la cursuri.^{5/}

3 Precizează numărul de predicate și numărul de propoziții din fraza de la exercițiul 1. Ce observi?

Predicate

Propoziții

Propoziția principală

4 Motivează că propozițiile care alcătuiesc fraza de la exercițiul 1 pot fi folosite singure ca enunțuri independente.

Relația de coordonare în frază

5 Justifică de ce în alcătuirea schemei frazei de la exercițiul 1, date mai jos, toate propozițiile sunt plasate pe același rând și sunt legate printr-o linie orizontală.

6 Precizează prin ce se delimitează în vorbire propozițiile principale de la exercițiul 1 și ce semn de punctuație este folosit în scris pentru a marca acest lucru.

7 Desparte fraza de mai jos în propoziții, realizând și schema acesteia.

Copiii veseli merg la școală; frunzele uscate zboară ușor în bătaia vântului pe străzile orașului, castanele coapte cad pe asfaltul gri.

8 Numește semnele de punctuație dintre propozițiile frazei de la exercițiul 7.

9 Desparte fraza dată în propoziții, realizând schema ei. Dimineața este răcoroasă, bruma cade tot mai des și în grădină au rămas doar crizantemele.

10 Menționează prin ce s-a realizat relația de coordonare în frazele de la exercițiile 7 și 9.

Observ și învață!

Fraza este un enunț complex alcătuit din două sau mai multe propoziții.

ex. 1,2

Numărul de propoziții dintr-o frază este egal cu numărul de predicate.

ex. 3

Propoziția principală este o propoziție cu autonomie sintactică, inclusă în frază.

ex. 4

Relația dintre două propoziții de același fel se numește relație de coordonare. În schema frazei este reprezentată printr-o linie orizontală.

ex. 5

Juxtapunerea, într-o frază, constă în simpla alăturare a unor propoziții aflate în relație de coordonare. Juxtapunerea este indicată în scris prin virgulă sau punct și virgulă.

ex. 6, 7, 8

Joncțiunea, într-o frază, constă în marcarea relației sintactice dintre propoziții prin anumite cuvinte de legătură, numite conectori. Relația de coordonare într-o frază se poate realiza prin cuvinte precum: și, dar, iar, însă, ci, sau, ori etc.

ex. 9, 10

Propoziția secundară

sau subordonată depinde sintactic de un cuvânt dintr-o altă propoziție, care pentru aceasta constituie un centru. Cuvântul de care depinde o propoziție subordonată se numește **element regent**, iar propoziția în care se găsește se numește **propoziție regentă**.

ex. 11, 12

Relația dintre o propoziție secundară și regenta ei se numește **relație de subordonare**. În schema frazei, este reprezentată printr-o linie verticală sau oblică. Relația de subordonare în frază se realizează prin joncțiune, folosindu-se conectori precum: *că, să, ca să, dacă, fiindcă, deși, încât* etc.

ex. 13, 14

O frază trebuie să aibă cel puțin o propoziție principală.

ex. 15

Propoziția secundară sau subordonată

11 Bifează casele cu numărul propozițiilor din fraza dată care nu pot fi folosite singure ca enunțuri independente.

Știu ^{PV} 1/ că familia mea ^{PV} dorește 2/ să meargă la munte 3/
ca să ^{PV} petreacă weekendul. 4/
 1 2 3 4

12 Indică, după modelul dat, care sunt cuvintele de care depind propozițiile identificate la exercițiul precedent.

ce înțeleg? ↘
Înțeleg 1/ că înveți. 2/

Cuvântul de care depinde propoziția 2 este verbul *înțeleg*.

13 Explică de ce schema frazei de la exercițiul 11 s-a realizat pe verticală. Scrie, în casele, cuvintele de legătură dintre propozițiile secundare și propozițiile de care depind.

1 —
2 —
3 —
4 —

14 Care este numărul minim de propoziții principale dintr-o frază?

Dificultăți

Semnul punct și virgulă apare mai ales în frazele lungi, fragmentate pentru a fi urmărite cu ușurință și marchează o relație de coordonare prin juxtapunere, putând fi înlocuit cu virgula. Acest semn se pune după preferința autorului.

Propoziția regentă poate fi atât principală, cât și secundară.

Relația de coordonare se poate stabili între propoziții principale sau între propoziții secundare de același fel.

Relația de coordonare poate fi dublu marcată, în scris, prin conectori (cuvinte de legătură) și juxtapunere: *Am scris tema, dar n-am terminat-o*.

Pentru a nu greși în analiza unei fraze, este bine să se urmeze pașii de mai jos:

- sublinierea predicatelor pentru a verifica dacă numărul acestora este egal cu numărul propozițiilor;
- încercuirea conectorilor (a cuvintelor de legătură);
- despărțirea printr-o bară oblică a propozițiilor și numerotarea acestora în fața barei, sus;
- indicarea felului propozițiilor și a relațiilor dintre ele.

1 Bifează caseta corespunzătoare enunțurilor care sunt fraze.

- Parcurile orașului meu au aleile pline de frunze uscate și foșnitoare.
- Copiii aleargă, vorbesc, râd.
- Câinii și pisicile stau la soare.
- Dana citește și scrie poezii.
- Am plecat la stadion, dar n-am ajuns din cauza ploii.
- L-am sunat pe Mihai, însă nu mi-a răspuns.

2 Menționează numărul de propoziții din frazele de mai jos.

- a. Pisica mea toarce, sare în poala mea, mă privește galeș, își lasă apoi capul pe brațul meu.
- b. Zilnic, vecina mea își scoate câinele afară și îl lasă liber în fața blocului.
- c. Marina este atletă, merge la antrenament și muncește foarte mult pentru obținerea unui titlu național.
- d. În recreație, colegii mei discută, își revăd lecțiile, deschid caietele de teme, aerisesc sala de clasă, șterg tabla.

3 Precizează prin ce se realizează coordonarea în frazele date, care sunt proverbe.

- „Leneșul mai mult aleargă, scumpul mai mult păgubește.” _____
- „Vede paiul din ochiul altuia, dar nu vede bârna din ochiul lui.” _____
- „Să stăm strâmb și să judecăm drept.” _____

4 Analizează frazele de mai jos, după modelul dat.

„^{PV}Mor zgomotele învelite-n vată, ^{1/}

Culorile ^{PV}pălesc încet ^{2/}și ^{PV}mor ^{3/}

Și ^{1/}din văzhudul greu și incolor,

Lumina se ^{PV}destramă, înghețată.” ^{4/}

Otilia Cazimir – *Toamnă străină*

- a. „Adesea la scăldat mergeam
În ochiul de pădure,
La balta mare ajungeam
Și l-al ei mijloc înotam
La insula cea verde.”

Mihai Eminescu – *Copii eram noi
amândoi...*

- b. „Zărilor, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș,
Zboară mierlele-n tufiș
Și din codru noaptea vine
Pe furiș.”

George Coșbuc – *Noapte de vară*

P1 – principală
P2 – principală, coordonată prin juxtapunere cu P1
P3 – principală, coordonată prin „și” cu P2
P4 – principală, coordonată prin „și” cu P3

1 — 2 — 3 — 4

5 Desparte frazele de mai jos în propoziții. Indică felul propozițiilor și realizează schema frazelor.

- a. Ana a spus că a dorit să facă o plimbare cu bicicleta în parc.
- b. I-am mărturisit mamei că vreau să învăț limba franceză.

Test flash

1. Subliniază predicatele și desparte fraza în propoziții. 3 p.
- Carmen cântă, dansează, dar nu participă la spectacolele clasei noastre.
2. Menționează felul propozițiilor din fraza de la exercițiul precedent. 3 p.
3. Precizează ce tip de relație este între propozițiile frazei de la exercițiul 1 și cum se realizează. 3 p.

Din oficiu: 1 p.

Unitatea 1 Conjunția

Observ și învață!

Conjunția este partea de vorbire neflexibilă care leagă în frază două propoziții (de același fel sau diferite) și în propoziție două părți de propoziție de același fel (subiecte, nume predicative, atribute, complemente, circumstanțiale).

ex. 1, 2, 3

După structură, conjunțiile sunt:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen; de exemplu: *și, iar, dar, ci, însă, sau, ori, că, să* etc.
- **compuse**, când sunt alcătuite din doi termeni; de exemplu: *ca să, încât, fiindcă* etc.

ex. 4

Conjunțiile marchează:

- relații de coordonare în frază și în propoziție, numindu-se **conjunții coordonatoare**;
- relații de subordonare în frază, numindu-se **conjunții subordonatoare**.

ex. 5, 6

Conjunțiile coordonatoare sunt:

- **copulative**, când arată o asociere; de exemplu: *și, nici* (în enunțuri negative);
- **disjunctive**, când arată o excludere sau o alternativă; de exemplu: *sau, ori, fie, ba*;
- **adversative**, când arată o opoziție; de exemplu: *dar, iar, însă, ci*;
- **concluzive**, când arată o concluzie, o consecință a ceea ce s-a exprimat anterior; de exemplu: *deci, așadar, carevasăzică, vasăzică*.

ex. 7

Ce este conjunția

1 Încercuiește cuvintele de legătură (conectorii) dintre propozițiile din fraza de mai jos.

Scoala a început de o săptămână și am hotărât să organizăm cercul de lectură.

2 Desparte în propoziții fraza de la exercițiul 1. Precizează ce fel de propoziții leagă cuvintele încercuite.

3 Menționează ce leagă în propozițiile de mai jos cuvântul și.

a. Maria și Eva citesc romane grafice.

b. Cărțile sunt palpitate și atrăgătoare.

c. Fetele curioase și pasionate de lectură au terminat repede cartea.

d. Mâine vor citi schițe și nuvele de I.L. Caragiale.

e. Merg la munte și la mare.

Felul conjunțiilor

4 Precizează din câți termeni sunt alcătuite conjunțiile din fraza de mai jos.

Dan și Victor au vrut să meargă la teatru ca să vadă un spectacol recomandat de doamna dirigintă.

5 Indică felul relațiilor marcate de conjunțiile din fraza de mai jos.

Ei au mers la un muzeu de artă și au dorit să vadă tablouri ale pictorilor români din secolul al XIX-lea.

6 Menționează ce fel de relații marchează conjunțiile din propozițiile de mai jos.

a. Am mâncat o prăjitură proaspătă și delicioasă.

b. Copilul isteț, dar leneș n-a mers la olimpiadă.

c. Cumperi mere sau prune.

d. Mergem la munte ori la mare.

Conjunțiile coordonatoare

7 Explică ce arată conjunțiile coordonatoare din propozițiile de mai jos în privința relației dintre termenii pe care îi leagă, ca în modelul dat.

- Am citit o carte nouă **și** interesantă.
Arată asocierea a doi termeni de același fel.
- Ai citit o carte nouă **sau** veche?

• Am citit o carte nouă, **dar** plictisitoare.

• Ai citit o carte nouă, **deci** necunoscută.

8 Subliniază conjunțiile coordonatoare care se repetă. Ce observi în privința punctuației?

a. Nu vrea nici bicicletă, nici trotinetă electrică. b. Cumpără sau struguri, sau pere. c. Alege ori prăjitură, ori înghețată! d. Rezolvă fie exercițiul 2, fie exercițiul 6! e. Ana culege ba tufănele, ba crizanteme.

9 Încercuiește conjunțiile coordonatoare adversative din exemplele date. Ce observi în privința punctuației acestora?

a. Am primit cadou un ceas ieftin, dar foarte bun. b. A prins autobuzul, dar tot a întârziat. c. Pentru mine prăjitura este prea dulce, iar pentru Dan este doar dulceagă. d. Ana nu merge la film, ci se duce la teatru. e. L-a ascultat la matematică, însă nu i-a pus notă. f. L-am invitat, or el n-a venit. g. Am mers la întâlnirea din parc, nu l-am văzut însă nicăieri.

10 Identifică diferența de punctuație dintre cele două conjunții coordonatoare concluzive din enunțurile de mai jos.

- a. Dan a greșit, își va cere deci iertare.
b. Dan a greșit, își va cere, așadar, iertare.

Unele conjunții coordonatoare pot să apară perechi și în această situație cer virgulă înaintea celui de-al doilea termen.

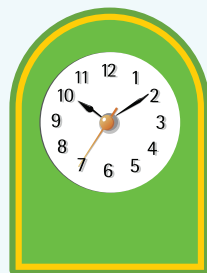
ex. 8

Conjunțiile coordonatoare adversative cer înaintea lor virgulă. Într-o frază, conjunția *însă* poate să apară și în interiorul celei de-a doua propoziții coordonate, nu numai la începutul acesteia, iar în această situație nu se separă prin virgulă.

ex. 9

Conjunția coordonatoare concluzivă *deci* așezată în interiorul propoziției nu se desparte prin virgulă. Conjunția coordonatoare concluzivă *așadar* așezată în interiorul propoziției se desparte prin virgulă.

ex. 10

Dificultăți

Sunt considerate conjunții compuse în limba română contemporană cele alcătuite din doi termeni (*ca să*). Există conjunții care au fost compuse într-un stadiu mai vechi al limbii și pe care vorbitorii de astăzi nu le mai percep astfel: *căci*, *dacă*, *deci*. *Gramatica limbii române*, editată de Academia Română, apreciază drept analizabile, așadar, compuse conjunțiile *deși*, *încât*, *întrucât*, *deoarece*, *fiindcă*.

Conjunția coordonatoare *nici*, care apare doar în propoziții negative, cere virgulă înainte și când apare singură: Nu mănâncă tort, *nici* înghețată. Nu vorbește, *nici* nu cântă.

Conjunția coordonatoare *nici* nu trebuie confundată cu semiadverbul *nici*. De exemplu: Nu pleacă, *nici* nu stă (conjunție). Nu vine *nici* el (semiadverb).

Conjunția coordonatoare *și* poate să apară înaintea fiecărui termen al unei enumerări, renunțându-se la virgulă. De exemplu: Am cules mere *și* prune *și* pere. Când *și* apare în fața primului termen al enumerării, se pune virgulă între termenii coordonați: Am cules *și* mere, *și* prune, *și* pere.

Când apar singure, conjunțiile coordonatoare disjunctive *sau* și *ori* nu cer virgulă înaintea lor: Vrei miere *sau* dulceată? Cumperi prune *ori* struguri?

Conjunția coordonatoare disjunctivă *fie* apare doar în pereche: Ea cumpără *fie* un pulover, *fie* o jachetă.

Nu trebuie confundată conjuncția coordonatoare adversativă *or* (sinonimă cu *dar*) cu *ori*, conjuncție coordonatoare disjunctivă. De exemplu: Ai promis să faci tema, *or* n-ai făcut-o. În cazul acestei conjuncții, virgula se poate pune înainte, dar și după aceasta, atunci când se află la început de enunț cu rolul de a lega enunțul anterior de cel pe care îl introduce: I-am spus că nu a procedat bine. *Or*, nu se aștepta la așa ceva.

Există o conjuncție disjunctivă învechită și populară, *au*, folosită mai ales în enunțuri interogative împreună cu adverbul *ba*: Ai rezolvat exercițiul, *au* ba?

Conjuncțiile concluzive *așadar*, *carevasăzică*, *vasăzică* sunt încadrate de alte lucrări de gramatică în clasa adverbilor, dar le vom considera în această lucrare conjuncții, conform *Gramaticii limbii române* editate de Academia Română.

Grupările *ci și*, *dar și*, care presupun corelare cu semiadverbele *nu numai*, *nu doar*, sunt considerate de *Gramatica limbii române* editată de Academia Română îmbinări libere, alcătuite din conjuncțiile *ci și* *dar și* și semiadverbul *și*: Vorbea bine nu numai engleza, *ci și* franceza. Chiar dacă alte gramatici le consideră conjuncții compuse sau grupuri unitare de cuvinte cu rol de conjuncție, în această lucrare vor fi interpretate drept conjuncții însoțite de semiadverb.

Conjuncțiile adversative se diferențiază de celelalte conjuncții prin faptul că apar doar în frază, legând propoziții uneori eliptice de predicat: *Nu a plecat la școală, ci la film.* (se subînțelege *ci a plecat la film*); *Clasa este luminoasă, dar mică.* (se subînțelege *dar este mică*).

Exersează

1 Subliniază cu o linie conjuncțiile simple și cu două linii pe cele compuse.

- a.** Te-am sunat ieri, dar nu mi-ai răspuns și am început să lucrez singur la proiectul de la biologie. **b.** Mă antrenez ca să particip la un concurs de cros. **c.** Mergi la Iași cu trenul sau cu avionul? **d.** Cumpără fie un skateboard, fie o trotinetă electrică. **e.** Am întârziat, fiindcă am plecat prea târziu de acasă. **f.** Dan a citit atât de mult, încât a reușit să câștige un concurs de literatură. **g.** A plouat și a bățut vântul, deși prognoza a fost de vreme frumoasă. **h.** Maria a adus nu numai foi de bloc, ci și acuarele și creioane colorate.

2 Încercuiește conjuncțiile coordonatoare din enunțurile de mai jos, precizând, în spațiul dat, ce părți de propoziție leagă.

- a.** Mănânc salata de vinete cu roșii sau cu ardei copti. _____
b. Dovlecii portocalii și mari umplu tarabele. _____
c. Cosmin și Radu au cumpărat crizanteme. _____
d. Mama a copt vinete și ardei pentru zacuscă. _____
e. Frunzele salatei sunt verzi și crude. _____
f. Strugurii negri și mici sunt dulci. _____
g. I-ai dat lui Ștefan sau lui Dinu cartea? _____
h. Merg în vizită fie la bunici, fie la unchiul de la Brașov. _____

3 Completează frazele date, scriind conjuncții coordonatoare potrivite în spațiul dat.

- a.** Tema nu este dificilă, _____ este lungă _____ monotonă. **b.** Am văzut lumină în camera lui, _____ s-a întors de la serviciu. **c.** Poți pleca _____ în această seară, _____ mâine, _____ aș prefera să rămâi mai mult, fiindcă pari obosit. **d.** N-a sărit niciodată de la trambulină, _____ ar vrea să-l înveți cum se face.

4 Încercuiește cu roșu conjuncțiile coordonatoare și cu albastru conjuncțiile subordonatoare din frazele de mai jos. Alcătuieste în caiet schema frazelor.

- a.** În vacanță, am mers la mare ca să fac plajă și m-am bucurat că am făcut și schi nautic.

- b. Am vrut să plecăm la munte, dar fratele meu s-a îmbolnăvit.
 c. Voi merge la cros sau voi renunța la participare ca să mă antrenez mai mult.

5 Corectează greșelile de punctuație din textul dat.

Toamna mănânc plăcintă de dovleac, sau de prune dar cel mai mult îmi plac tartele cu struguri. Nu refuz nici merele nici perele, și așa spune că fructele sunt delicioase, legumele, însă, sunt regiunile piețelor. Este, deci, anotimpul conservelor.

6 Menționează, în casete, felul conjuncțiilor coordonatoare din regulile hoteliere date.

REGULI HOTELIERE		
	1 DECORAREA CAMEREI Puteți pune fotografiile sau postere în cameră, dar este interzisă folosirea pionezelor și a cuielor.	
	2 ALIMENTE ȘI BĂUTURI Puteți prepara cafea ori ceai, însă nu luați mâncare în dormitor.	
	3 RADIO ȘI TELEVIZOR Aveți în cameră radio și televizor, dar vă rugăm să nu le dați tare după ora 23.	
	4 OASPEȚI Puteți primi fie prieteni, fie rude în cameră, dar până la ora 22.	
	5 CHEIA Vă rugăm să nu solicitați dubluri ale cheii, iar accesul în cameră să fie asigurat, pentru a preveni orice incident. În situația când plecați din cameră, este nevoie deci să predați cheia la recepție.	

7 Precizează felul conjuncțiilor coordonatoare din fragmentul de mai jos, ca în modelul de mai jos.

„În prima jumătate a pieței, toată lumea întreabă, și, în cealaltă, toată lumea răspunde. În pauze se lasă o liniște ca după furtună, de se aud cum ies ridichile de lună. Sau ciupercile noi cum ies, în cap cu câte un alb fes. [...]

Ce să vă mai spun despre piață? Seamănă cu o bucătărie plină de abur și ceață. Gospodinele grăbite aleargă din loc în loc, parcă după fiecare vorbă le-ar da-n foc. Dar și când pun ochii pe câte-o găină, atât de mult o fixează, încât o hipnotizează.”

Marin Sorescu – *În clocotul pieței*

„și” – conjuncție simplă, coordonatoare copulativă

Test flash

- 1. Subliniază cu o linie conjuncțiile simple și cu două linii conjuncțiile compuse.** **3 p.**
 - Ana citește mult, dar nu merge la bibliotecă săptămânal ca să împrumute cărți.
 - Am lucrat mult la orele și la cerul de matematică, încât am obținut rezultate excelente.
 - Paul este pasionat de fizică, iar Vlad este încântat de chimie ori de biologie, nu știu precis.
- 2. Precizează felul conjuncțiilor coordonatoare din exemplele date.** **3 p.**
 - Dan și Sorin au plecat la stadion, dar s-au întors din cauza ploii.
 - Mergi la film sau la teatru?
- 3. Corectează punctuația enunțurilor de mai jos.** **3 p.**
 - Am vrut să plec dar m-a oprit fratele meu.
 - Cumperi mere, ori pere.
 - Corina merge fie la o întâlnire cu prietenii fie la antrenament.

Din oficiu: 1 p.

1 Menționează felul enunțurilor date.

- Câte cărți ai citit!
- Când intri la ore?
- Păsările călătoare au plecat.
- Nu-ți permit întârzieri!
- Deschideți ferestrele!
- Ce se vede acolo?
- Dinu joacă fotbal.
- Închide ușa!

2 Alege, prin încercuire, semnele de punctuație folosite pentru textul de mai jos.

Citesc un roman captivant (. ; ...) Andrei, prietenul meu, mă sună (. ? ...) Mă întrebă (. : ...)

- Facem o tură cu skateboardul (. ? !)
- Citesc ceva interesant și (. ! ...) Așteaptă-mă o jumătate de oră (. ! ?)
- Ies atunci mai târziu (. ! ?)
- E perfect (. ! ?) Ne vedem în fața blocului (. ! ...)

3 Taie propoziția intrusă.

a. Toamna este frumoasă. b. Castanele cad pe asfaltul ud. c. Crizantemele sunt multicolore. d. Nu mai sunt zile călduroase. e. Frigul se instalează încet.

4 Încercuiește literele corespunzătoare propozițiilor simple din exemplele date.

a. Irina, Horia, Luiza și Anca sunt prietenoși, amabili, curioși și cuminiți. b. Îl ascult. c. Copile, ai cam greșit! d. Dan și Miruna ar cam fi plecat. e. Alexandre, nu mai vorbi! f. Băieții și fetele au fost foarte punctuali.

5 Transformă enunțurile asertive în enunțuri exclamative.

- Peisajul este încântător.
- Florile au multe culori.
- Râul este mic.
- Nu mi-a ieșit bine fotografia.

6 Analizează frazele de mai jos.

a. „Octombrie-a lăsat pe dealuri
Covoare galbene și roșii,
Trec nouri de argint în valuri
Și cântă-a dragoste cocoșii.“
G. Topîrceanu – *Octombrie*

b. „Ca un palat pustiu, cu geamuri sparte,
Pădurea noastră tace părăsită;
Eu singur cânt cu vocea obosită
Și trec prin încăperile-i deșarte...“
Șt. O. Iosif – *Toamnă*

7 Indică prin ce se realizează coordonarea în frazele de la exercițiul precedent.

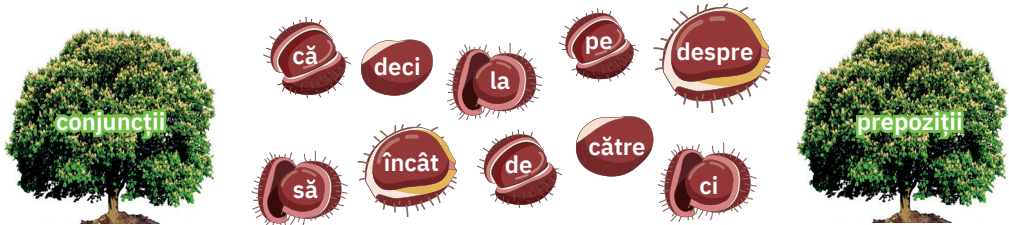
8 Desparte frazele date în propoziții, indică felul acestora și realizează schemele lor.

- Am cules castane din curtea școlii, fiindcă am vrut să fac o jucărie pentru fratele meu mai mic.
- Am făcut o excursie la Brașov ca să vedem prima tipografie românească făcută de Coresi și ca să respirăm aer proaspăt de munte.
- În excursie, n-am reușit să fac fotografiile cu telefonul, deși am învățat să-i folosesc toate aplicațiile.
- Dacă vei citi cărțile recomandate și dacă vei încerca să înțelegi semnificațiile povestirilor, vei vedea că vei ști să te exprimi mai bine și să scrii compuneri mai frumoase.

9 Completează tabelul dat, folosind conjuncțiile din frazele de la exercițiul precedent.

Conjuncții simple	Conjuncții compuse

10 Unește cuvintele de pe castane cu arborele potrivit.

11 Menționează ce părți de propoziție leagă conjuncțiile în enunțurile date.

- Fata harnică și inteligentă a câștigat concursul. _____
- Florile și iarba s-au uscat. _____
- Vreau mere ori prune. _____
- Mama i-a dat struguri Inei sau Mariei. _____
- Mă gândesc la bunica și la vărul meu. _____
- Am lucrat bine și spornic. _____

12 Încercuiește litera corespunzătoare afirmației corecte.

- Într-o propoziție,
- conjuncțiile coordonează părți de propoziție de același fel și prepozițiile subordonează părți de propoziție de cuvinte de care depind;
 - atât conjuncțiile, cât și prepozițiile subordonează părți de propoziție de cuvintele de care depind;
 - atât conjuncțiile, cât și prepozițiile coordonează părți de propoziție de același fel.

13 Indică felul conjuncțiilor coordonatoare din enunțurile de mai jos.

- A greșit, *deci* și-a cerut scuze. _____
- Dimineața, beau *fie* lapte, *fie* ceai. _____
- Ana scrie, *iar* Monica pictează. _____
- N-am cumpărat *nici* prăjituri, *nici* înghețată. _____
- Voi scrie cu stiloul *sau* cu pixul. _____
- Am învățat, *însă* n-am reușit să rezolv exercițiile. _____

14 Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise colorat în versurile date.

„Doi cartofi se iau de mână
două frunze-**și** spun adio _____
fata popii e-n fântână
grâu-i alb **și** mort în piuă.“ _____
Mircea Dinescu – *Soră și frate*

15 Construiește enunțuri în care cuvântul dat să fie părțile de vorbire indicate.

- iar* • conjuncție _____
• adverb _____

Test 1

- 1** Indică tipurile de enunțuri de mai jos, după scopul comunicării. **20 p.**
 • Ce rece ploaie! • Uf, iar am întârziat! • Scrie numărul de telefon! • Ai terminat? • A venit toamna.
- 2** Desparte fraza în propoziții, indică felul acestora și realizează schema frazei. **50 p.**
 Sunt atent în clasă, citesc lecția din manual și reiau notițele ca să rezolv corect exercițiile sau ca să scriu bine compunerile.
- 3** Precizează felul conjuncțiilor coordonatoare din exemplele date. **20 p.**
 • Adina este curioasă, iar sora ei este harnică.
 • Am cumpărat cărți și creioane, însă am uitat de caiete.
 • Am plecat fără umbrelă, deci ploaia m-a udat.
 • Merg la filme sau la concerte.

Din oficiu: 10 p.

Test 2

- 1** Indică tipurile de enunțuri de mai jos, după scopul comunicării. **20 p.**
 • Cât ulei ai luat? • Citește instrucțiunile! • Tare mult ai muncit! • Taie tortul! • Scriu tema.
- 2** Desparte fraza în propoziții, indică felul acestora și realizează schema frazei. **50 p.**
 Am studiat atlase geografice, am căutat informații pe internet și am decis să merg într-o excursie ca să văd Bucovina.
- 3** Precizează felul conjuncțiilor coordonatoare din exemplele date. **20 p.**
 • Am muncit mult, dar am câștigat concursul.
 • Copila veselă și neastâmpărată aleargă prin parc ori merge cu rolele pe stradă.
 • Nu stă acasă, ci merge la școală.
 • A răspuns bine, așadar a luat notă mare.

Din oficiu: 10 p.